

5719

~~Goris & Lăzăre~~

MAXIM GORKI

ZINC ROMÂNEASCĂ

**Revelionul
unui
Yagabond**

F.I. 25.348

MAXIM GORKI

Nr. 5719.

REVELIONUL
UNUI
VAGABOND

INTR' O NOAPTE FURTUNOASĂ

DOUĂZECI ȘI ȘASE — ȘI UNA

BUCUREȘTI

Atelerele Societății Anonime „Adeverul”
Strada Sărindar No. 9—11

• 1928

891.71-32 = 59

1961

BIBLIOTECĂ CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCURESTI
COTA.....
5719

CONTROU 107

RC 104/107

B.C.U. Bucuresti

C8643

MAXIM GORKY

REVELIONUL UNUI VAGABOND

Mă găseam, nu de mult, într-o cărciumă, în tovărașia unui individ, a cărui fisionomie mă interesa mult.

Era un om îngrozitor de uzat și deșălat; fața îi era cresată, tăiată și sgâriată. Ai fi jurat că-și strecurase toată viața numai printre stânci înguste și ascuțite, atâtă îi erau de zdrențuite hainele și pielea de pe față jupuită. Era subțire, și foarte pleșuv. Pe craniul său galben nu se vedea nici un fir de păr. Obrajii îi erau ca două gropi, iar pometele îi erau atât de esite în afară, în cât pielea întinsă strălucea. Pe restul feței sbârciturile erau mărunte și crete. Ochii îi erau vii și inteligenți. Nasul osos, lung, și tremura la orice clipă. Vorbele îi curgeau neîncetat din gură, peste care a-târna o mustață roșie și aspră.

Mi se părea privindu-l, că viața sa trebuia să fi fost foarte interesantă și îl rugai să mi-o istorisească.

— Ah, vrei să-ți povestesc din viața mea? Hm! N-am întro, trebuie, căci îmi dai de băut. Totuși nu! N'am să-ți poverstesc toată viața, căci e îngrozitor de lungă... îngrozitor de lungă... Te-ar plăcisi să ascultă toată povestea, nu, căci e lungă tristă și lungă... Nu, dar o particică, o întâmplare numai, am să-ți istorisesc. Asta îți-o fac bucuros. Te învoiesc? Da? Ne-am înțeles! Da... poruncește întâi o stică, drept plată pentru oboseală... căci, de! evocarea astărilor, e câte odată tot așa de obositore ca și coborâr într-un canal... Iată întâmplarea pe care am să îți-o —

Odată — era în ajunul Crăciunului — noi, și prietenul meu Iașka Sizor, bătusem toată ziua vom putea câștiga ceva... Ofeream cureau noastre, ca să le ducem pachetele, d-

seamă, se suiau în trăsuri și plecau. Îți închipui că în ziua aceia nu prea eram veseli... La urmă ne hotărâsem să cerșim. Am putut să-mi strâng, astfel, vre-o doi lei din care o băncuță — pe care mi-o dăduse un boier frumos — era falșă. Lui Iașka i-a mers mult mai bine, era de altfel și băiat cu talent... Căștigase 23 de lei și 40 de bani.

— Bani aceștia, fmi zise el, fi am dela o cucoană miloasă, care mi-a mai dat și portofelul și batistă... se întâmplă uneori, mă înțelegi... Sunt unii oameni pe cari îi apucă câte odată o așa generozitate, că își dau tot ce au... Povestindu-mi fapta creștinească a cucoanei, Iașka se uita mereu îndărât zicându-mi: hai mai iute, omule, mai iute!

— In ce privește graba — mă grăbeam eu, căci bătea un vânt rece și doream să mă aflu cât mai iute la adăpost. Hainele ne erau prea subțiri, dar pe Iașka îl încălzea norocul lui, pe când pe mine, invidia mă îngheța mai rău ca frigul...

De altfel eu nu pismuesc, dar toată viața m'a urmărit ghinionul...

Așa, odată, căpătasem în dar un samovar, din nenorocire însă, samovarul fusese plin cu apă ferbinte și cum fugeam grăbit cu darul meu, apa s'a vărsat și m'a fript, am trebuit să stau pe urmă două săptămâni în spitalul unei închisori... altădată... dar astă n'are nici o legătură cu întâmplarea ce și-o povestesc.

Așa dar mergeam spre casă. Pe drum îmi zise Iașka:

— Ce zici, vom avea și noi revelion, hai? Mai întâi să plătim chiria! da, chiria... vom cumpăra apoi două sticle cu rachiu... dacă am putea lua și ceva șuncă!... Ce zici? O bucată de șuncă grasă îi-ar plăcea?

— Cum nu?

— Dar trebuie să fie tare scumpă șunca, mai ales acum... nu știi, cam cât costă kilogramul?

Eu nu știam prețul șuncei, dar valoarea ei întrinsecă o cunoșteam bine... Ne hotărâsem să cumpărăm șunca la o prăvălie mare, din centru, unde se găsește întotdeauna marfă bună și proaspătă.

— Dați-mi, vă rog, niște șuncă, strigă Iașka, făcându-și loc prin mulțime...

— Șuncă proaspătă și grasă! strigă el încă odată.

Iașka se împingea și striga cu atâta îndrăsneală, că ai fi crezut că venise să cumpere un vagon cu marfă! Profitând de zăpăceala provocată de Iașka, putui, prin modestele mele mijloace, să mă procopesc cu o cutie de caramale, o sticlă cu untdelemn și câteva lămăi.

— Ah, ce revelion o să-i mai tragem! strigă vesel Iașka! Sărea și cânta de bucurie. Nici eu nu eram mai trist, căci mă gândeam ce masă mă aştepta... Si Doamne, mult e bine să mănânci când îi-e foame!...

Ne îndreptăm spre gazdă, goniți și biciuții de viscol. Locuim atunci la marginea orașului într-un sub-sol la o bâtrână vânzătoare de haine vechi. Strada era pustie. Cum mergeam noi astfel, iată că zărim o umbră. Un om mergea clătinându-se; era beat, fără indoială... Iașka mă lovi cu totul șoptindu' mi:

— E cu blană!

Ca să-ți explic sensul acestei plăcute observațiuni, trebuie să-ți spun că blanurile, neavând nasturi, se pot smulge cu mai multă ușurință... înțelegi?

Ne-am apropiat. Era un bărbat înalt și voinic. Șoptea ceva! Deodată se oprește și ridicând mâinele spre cer, declamă acest vers din Lermontov: „Eu sunt acela, pe care nimeni nu-l iubește!”

Ne-am dat îndărăt, însământați, dar el ne observă și întorcându-se spre noi, ne zise:

— Cine sunteți? Sunteți pungași?

— Niște oameni săraci, săraci, murmură Iașka.

— Săraci? Atunci e bine! Sărac sunt și eu, sărac... cu duhul... Unde mergeți?

— Spre casă, răsunse tot Iașka.

— Merg cu voi, căci n'am în altă parte unde să mă duc; calicilor, luați-mă cu voi!... Vă voi da demâncare și voi să mă găzduiți... mă veți consola!...

— Trebuie să-l poftim, îmi șoptică Iașka la ureche.

După vocea groasă a acestui străin am cunoscut că trebuie să fi fost un bogăț. Dar am mai înțeles și altceva: strigătul unei inimi sfâșiate și rănite. Eu mă pricep la drame: fusesem odată sufleor la un teatru. Rugai dar pe acest om ciudat să vie să găzduiască la noi.

— Merg, cum nu, merg la voi, calicilor!

Mergeam dar toți trei. Necunoscutul ne zise:

— Știți cine sunt? Sunt un om care fugă de sărbători! Sunt funcționar, sunt perceptoar, adică care strângă dările de pe la oameni... Gonciarof, Nicolai Dimitri, aşa mă chiamă. Am casă, am nevastă, copii... doi băieți pe cari iubesc. Acasă sunt flori, tablouri, cărți... și toate sunt ale mele... ce frumoase lucruri am... ce bine-i la mine acasă! Dacă ați avea voi, calicilor, căte am eu acasă, ați avea pentru multă vreme ce bea... dar voi, sunteți niște derbedei și niște be-

țivi!! Eu, eu nu-s bățiv, cu toate că-s cam amețit acumă... Sunt beat pentru, pentru că mă înăbuș, înțelegeți? Mă înăbuș... așa sunt eu când e vreo sărbătoare... Voi nu puteți pricepe aceasta! Asta e boala mea... aceasta e rană care mă roade.

Eu îl ascultam cu cea mai mare curiozitate. De câte ori văd un om mare și voinic, mă gândesc că trebuie să fie ne-norocit. Viața nu-i de loc făcută pentru oameni sdraveni. Ea e bună numai pentru acei slabî, piperniciți și pleșuvii... Pune într-o băltocă un morun, el va înăbuși, dar broaștele vor trăi foarte bine în mlaștină; pe când în apă curată și proaspătă nici broaștele nici lipitorile nu pot trăi. Omul acesta sdravăn, bogat, dar nefericit mă impresionă mult.

Il luarăm cu noi. Gazda, văzându-ne cu domnișorul acesta, îngheță de frică. Ne bănuia că am fi ademenit pe omul acesta atrăgându-l într-o cursă, pentru a-l jefui și era gata chiar să se ducă să anunțe poliția. Cu multă greutate am putut-o liniști și convinge că un om atât de voinic ar ști să reziste încercărilor noastre.

Femeia se liniști; ba se duse chiar, de ne aduse și răchiu. Apoi ne așezarăm toți trei la masă.

Musafirul nostru iși scoase blana și rămase în cămașă; n'avea nicio haină sub blană. Se așeză în fața noastră.

— Voi nu sunteți de loc cerșetori, strigă el, o văd bine; sunteți prea tineri pentru a fi cerșetori. Sunteți mai de grabă niște pungași... asta se vede din ochii voștri obraznici... Dar, ce'mi pasă! Pungași ori bățivi, mie tot una îmi este... Știu că vouă nu vă e rușine că trăiți... mie însă, ve-deți, mi-e rușine că exist... Si rușinea aceasta m'a făcut să fug de acasă...

Știți, domnule, că există o boală nervoasă care se cheamă *dansul sfântului Gui*. Ei bine, la unii oameni, e atinsă conștiința de această boală; perceptorul, era unul din acești bolnavi.

— În casa mea, continuă el, totul e confortabil... totul denotă un trai foarte bun. Si e teribil de desgustător să duci așa o viață... Totul e pus și așezat cu temei și lucrurile par atât de bine lipite de locul lor, că niciun cutremur de pământ n'ar fi în stare să miște din loc grămadă de tablouri, de scaune și de etajere...

Pricepeți voi aceasta?

Trăind în zăpăceala ceia, incetezi de a mai simți; începi a deveni țeapăń, da, de lemn! Incepi să te obiceiuești cu toate obiectele aceste, le îngrijești, le iubești... Si Doam-

ne, numărul lor crește în fiecare zi și te împedecă din ce în ce mai mult, își gonesc aerul din casă... nu mai poți respira din cauza lor.

Astăzi, toată armata ceia de mobile s'a gătit de sărbătoare... Mobila mea strălucește de atâtă curătenie... O curătenie și o strălucire desgustătoare... Ea are aerul să-și rădă de mine... căci știe bine că odinioară, n'aveam decât un pat, o masă și un scaun. Astăzi eu am peste o sută de obiecte, mobilă scumpă, care pretinde că acei cari se reazămă ori se aşeză pe ea să fie demni de prețul lor... Si iată pentru ce, toți cari vin acum la mine sunt și ei oameni cu „situație“.

Perceptorul bău puțin rachiu și continuă :

— Toți acești indivizi „cum se cade“ sunt niște oameni pe jumătate morți ; un fel de rumegătoare prin creerul cărora n'a trecut niciodată lumina vreunei idei. Mă plăcăsească grozav în tovărășia lor ; vorbele lor mă gâtuie... știu mai dinainte ce pot să-mi spună și știu că nu sunt în stare să fie vreodată mai interesanți... Ah !... sunt feribili în molicuinea leneșă a sufletelor lor...

— Sunt toți așa de grași, așa de grei, și vorbele lor sunt atât de grele... ai zice că pietre cad din gura lor, gata să strivească un om.

Când vin la mine, mă apucă groaza, am impresia că vor să mă îngroape de viu... Ii urăsc, dar nu pot să-i dau afară... iată pentru ce mi-e frică de dânsii. Să nu credeți că eu îi poftesc. Sunt un om posac, tacut... Ei vin, așa, numai că să șadă pe mobila mea... mobilele iar nu le pot da afară... Soția mea le iubește atât de mult!... știi nevsta mea nu există decât pentru mobilă, e adevărat... a devenit și ea de lemn!...

Perceptorul râse zgomotos. Iașka, care părea foarte plătită de jelania asta, pe care n'o pricepea de loc, profită de această întreupere, pentru a-i zice :

— Știi una? Ce-ar fi să strici de-o dată toată mobila de spinarea soției D-tale, pardon de expresie!

— Ce ai zis?

— Ca să ia odată un sfârșit!...

— Ești un dobitoc!

El călină din cap și-l lăsă greoiu pe pept.

— Ce durere... adăogă el, sunt singur, absolut singur... Mâine e sărbătoare... Si eu, eu nu pot să fiu acasă... nu, cu niciun chip, nu pot!

— Rămâi la noi, ii zice Iașka.

— La voi?

Perceptorul privi în jurul său și răspunse:

— Ah, nu! La voi, la voi e și mai desgustător! Dar ascultați, să mergem la vre-o cărciumă... vom chefui acolo... vreți? Și-acolo vom cugeta și discuta asupra felului cum trebuie privită viața... Hai? Ce ziceți? Vreți aşa? Căci într-o devăr, e timp să o rupem cu traiul prea bun... Nu-i aşa? De altfel, voi sunteți niște golani, voi nu pricepeți nimic!...

— Ba da, zisei eu, vă înțeleg foarte bine.

— Tu, dar cine ești tu?

— Un fost om situat, am gustat și eu odată farmecul unui trai liniștit și bun... Am fost și eu odată înăbușit de meschinăria unui traiu comod... Eram să-mi perd toată bu-nătatea de simțire și de suflet...

Ca și D-ta, am cunoscut și eu necazuri și suferințe pe care nu le-am putut îneca decât în alcool... și iată eu am ajuns... prijește ce sunt...

El deschise niște ochi mari și mă contemplă cu admirare.

Se uita, se uita mereu la mine și mă întrebă:

— Și astăzi tot?

— Atâtăzi tot! Și adăoga-i:

— *Omnia mea mecum porto*; căci știam altă dată și-l atineste.

— Vezi D-ta, zise Iașka, suntem și noi băieți cu carte... putem să-ți fim tovarăși, adăogă el cu toată modestia. Niște oameni ca noi... știi prea bine, nici noi nu putem suferi mobilele luxoase... La ce bun toate aceste catrafuse?... La ce bun scaune elegante, că nu te așezi doar cu fața pe ele...

— Atunci? întrebă perceptorul.

— Atunci... să fim prietini, răspunse Iașka.

— Eu, prieten cu voi? strigă celălalt.

— Și se desmeteci de odată.

— Da, de ce nu?

— Dă-mi blana, repede, repede, strigă străinul. Se scula și că prin farmec, se ținu bine pe picioare...

— Dar unde vrei să te duci?

— Unde nieră?

El mă privi cu niște ochi mari ce păreau de bou.

— Dar... mă duc acasă, acasă la mine!

Mă uitam la el, dar nu-i spusei nimic. Fiecare vită, îș are grajdul ei pregătit mai dinainte de soartă. În zadar s-ar sbuciuma, și orice ar face, ea trebuc să se întoarcă la grajdul ei predestinat!

— Plecă. Auzirăm cum striga de afară din toate puterile
— Birjar!

Tovarășul meu tăcu și bău puțin din sticlă și rămase gânditor.

— Ei, apoi?

— Apoi? Dar ce mai vrei?

Asta-i tot ce-aveam de povestit!

— Dar... cu revelionul ce-i?

— A, da, am chefuit și noi, ca tot creștinul, la revelion... Uitai să-ți spun că perceptoarul dăruise punga sa lui Iașka, ~~to~~mai când acesta îl ajuta să se imbrace... Am găsit ~~vre-o~~ 26 de ruble și câțiva gologani... A, da, am făcut frumos ~~re~~velionul.

Într'o noapte furtunoasă

Sfârșisem o povestire de Crăciun, posomorâtă ca și zilele triste pe cari le petrecean. Aruncai condeul și sculându-mă, începui să măsor odaia în lung și în lat.

Inoptase. În ureche îmi jucau, sosind din uliță în odăia mea aproape cufundată în întuneric, sunete ciudate ca un fel de șoșoeli, sau suspine.

Era, fără înndoială, vâjăitul zăpezei care, ridicată de vânt, vuea frecându-se de pereții casei. O pală groasă trecea și dispărea prin fața ferestrei, zămisând în suflet o impresiune de toropeală și frig.

Mă apropiai de geam și privi-i în stradă. Era pustie. Din vreme în vreme nori străvezii de zăpadă erau zinulși de furtună de pe acoperișuri și sburau ca niște bucăți de ștofă albă și usoară. În fața geamului meu un fanar lumină; flacăra tremura, se lupta împotriva vântului; când și când dunga de lumină tremurătoare se lătea în aer ca lama unei săbii.

De pe coperișuri cădeau fulgi de zăpadă și străbateau prin dunga luminoasă, investmârtându-se în scântei multicolore. Mâhnirea mă cuprinse, mă desbrăcai repede, stinsesi lampa și mă culcai.

Când întunericul umplu odaia, sgomotele deveniră mai limpezi și lumina ce cădea prin geam arunca pe mine o pată mare de un alb fără strălucire. Ceasornicul meu numără repede secundele. Câte odată sgomotul înăbușit al viscolului astupă tic-tacul acestei munci neturburate, apoi din nou auzeam loviturile secundelor ce se prăbuseau în vesnicie.

Adesea ele ţăcăneau aşa de limpede, ca și cum aş fi avut un ceasornic în cap. Mă gândeam la paginile ce scrisesem. Care le era înțelesul? Aveau vre-o valoare? Povesteam în ele întâmplarea foarte simplă a doi sărmani: un

bătrân orb și femeea sa, două ființe uităte de moarfe, sfioase și în trupul cărora abia aburea suflare vieței. Pe mănecate, în ajunul Crăciunului, plecaseră din satul lor și colindaseră prin cătunele vecine cu cersitul, ca să poată și ei prăznuii cu puțină bucurie marea zi a nașterei Domnului.

Se legănară în nădejdea că au să aibă vreme să colinde pe la fermele cele mai apropiate și să se întoarcă acasă la vremea vecerniei, cu traistele pline de tot felul de lucruri, date în numele Domnului. Și nădejdea lor fu înșelată, milostivirile rare, rare de tot. Era cam târziu când, sleiți de oboseliu, își dădură seama că e vremea să se întoarcă la bordejul lor fără foc. Cu o povară ușoară pe umăr și cu o grea măhnire în inimă, cei doi bătrâni se pomeniră pe câmpul acoperit de zăpadă; orbul înaintă înctișor în urma femeii cu mâna trecută prin cingătoarea tovarășei sale, că să meargă mai ușor. Noaptea era intunecoasă; norii acoperău cerul; vijelia sburătea zăpada în care se afundau picioarele nenorocișilor și satul era așa de departe!

Tăcuți, înaintau înghețați de crivăț, împedecați de vârtejurile de fulgi ce se ridicau pe drum. Bătrâna sleită de vlagă, rătăcise drumul! mergea de mult pe vale și bătrânuil o întreba injurând:

Mai avem mult? Ai să vezi, că o să scăpăm vecernia.

Ea îi răspunde că satul e aproape, își dădea seama, cu toate acestea, vai! că rătăcise drumul, dar tăcea.

Uneori i se părea că aude lătrături de câini: se îndreptă spre partea de unde veneau: dar repede plecau în partea opusă.

În sfârșit, descurajată, spuse bătrânelui: — Eartă-mă, în numele lui Isus, unchese, ne-am rătăcit și nu mai pot merge... Am să mă opresc.

— Ai să degeri!

Vreau să mă pun jos puțin... Și dacă vom degera, ce ne pasă de viață! viața nu ne e așa de dulce, ca să o plângem.

Bătrânu se supune suspinând adânc.

Sau așezat pe pământ, spate în spate, părând două mortoale de pânză cu care vijelia se jcacă. Viscooul îl acopere de zăpadă, și înțeapă cu crestele ascuțite ale fulgilor săi și bătrâna, mai rău îmbrăcată decât tovarășul său, simte o căldură ciudată.

— Băbătie, strigă orbul, dârdâind de frig, scoală, haidem!

Dar ea adormise și aiurează prin somn, spunându-i lucruri fără săr. Încearcă să o ridice, dar zadarnic, n'are putere.

-- Ai să degeri ! tipă el. Se însământă, strigă ajutor

Dar ea nu-l mai aude. Și, după ce, obosit de frântătare în juru-i, se puse din nou jos pe zăpadă, într-o desnădejde multă, se incredințează că tot ce se se întâmplă ca și tot ce-l mai așteaptă de acum încolo, e voința Domnului.

Și viscolul, mai potolit, se invârte mereu, sfâșind cu bucurie sdrențele ce acopăr trăpurile lor înbătrânite, dihotomele de muncă și de ani.

Deodată, vîntul aduce un sunet de clopot, solemn, răsunător...

— Babă, strigă bătrânul îramântându-se, trage clopotul... de vecernie... haidem repede!

Dar ea plecase către lumea din care nimeni nu se mai întoarce...

— N'auzi ! Trage clopotul ! Scoaiă-te ! He ! am întâziat...

El însuși încearcă să se scoale, dar nu izbutește. Atunci înțelege că-i percut și începe să se roage în șoaptă :

Doamne, primește sufletele robilor tăi ! Amândoi suntem niște păcătoși... Eartă-ne Doamne, îndură-te de noi !

Și, deodată, i se pare că a recăpătat vederea și că în mijlocul câmpului, într'un nor de zăpadă ce scântează, se înălță și lunecă spre el o biserică, o biserică de o urzeală ciudată ! Toată e zidită din inimi omenești, ce ard cu furie : el însuși are forma unei inimi, și în mijloc, pe amvon, stă Isus !...

Văzând aceasta bătrânul se ridică, cade în genunchi în pridvorul bisericii închisă și privește pe Mântuitorul, pe Martirul, — și Isus îi vorbește cu glas limpede și dulce :

— Inimile pline de milă sunt temelia locașului meu. Întră deci, în locașul meu, tu care ai fost așa de însetat de milă, toată viața ta, tu, care ai fost așa de nencrocit și smecrit, intră și te veselește !

— Doamne ! strigă în sughiuri de bucurie, orbul ce-să căpătase luminile. Ești tu, ai doma, Doamne !

Și Christ zâmbește cu un surâs nespus de dulce bătrânu lui și tovarășei sale, care se reînsuflăște la surâsul acesta dumnezeesc.

Și astfel degărătă într'o noapte, pe câmp, doi sărmănenorociți.

După ce mi-am reînprospătat în minte această întâmplare, m'am întrebăt dacă era destul de simplă și de înduioșătoare ! Era, secăstă povestire, în stare să trezească un simțământ de milă în cei ce o vor celi ? Mi se părea că da.

Cu acest gând, mulțumit de mine, începui să ajipesc

gândindu-mă, cu toată toropeala scimnului, la sărbători și la grijele materiale ce sosesc odată cu ele.

Ceaornicul lăcănea, numărând cu o exactitate nemilosă, părțicelele vieței mele ce dispăreau fără urmă. Auzeam sgomotul înăbușit al zăpezei ce cădea mereu. Furtuna își îndoise furia. Felinarul se stinse. Oblonul ferestrei scârtaj, ramurile copacilor loveau cu îndărătnicie streașina; suspine, gemete, urlete, bocete, murmur, șiuerături răsunară; toate acestea se topeau într'o armonie infiorătoare ce invăluia inima de neiiniște. Dar, deodată, ceva ciudat se petrecu.

Pata nedeslușită a ferestrei străluci de o lumină albăstru și fosforescentă, care se mări și se întinse repede până pe pereții odăei. Și în această lumină albastră apăru, venind dincolo nu știu, un nor gros, albicioas, fumuriu, sămănat tot cu scânteie ce amintea ochi omenești, care, ca și cum ar fi fost sub influența unei mișcări repezi și tainice, se legăna într'un cîtip ciudat.

Norul se sucea, se topea, devinea mai străveziu, se rupea în bucăți, mă ingheța de spaimă și de frig, mi se părea în sfârșit, amenințător, și din acești aburi se înălța un murmur mânios. Pe urmă, bucăți bine hotărâte, se desfăcură din el. Limpezi în lumina albastră ce le scălda, bucățile se răsuceau alene și imbrăcau încet, încet, forme cunoscute, obișnuite ochilor mei. Colo, mai la fund, stăteau copii, umbre de copii; mai înapoi o față de bătrân cu barba albă, femei...

...De unde vin aceste umbre și cine sunt? se întreba buuntea mea plină de mirare și groază.

Gândul meu nu era ascuns acestor oaspeți ai unei nopți furtunoase.

— Cine suntem și dincolo venim? răsună un glas gros, un glas ce răsună încet și rece. Amintește-ji! Nu ne recunoști?

Tăcut, ridicai capul, tăgăduind orice legătură cu puțință cu aceste umbre. Și ele se legănau într'o mișcare neobișnuit de mare ca și cum ar fi imitat un joc solemn ritmat de vijelie. Siluete ce abea se deosebeau, pe jumătate străvezii, se înghesuau în tăcere în fața mea. Deodată deosebii printre ele un bătrân, bătrânul cel orb, ținând de cinăgoare o babă gârbovită, care mă privea cu ochii plini de muștrare. Sdrențele le erau pline de fulgi, de o strălucire erbioare și în jurul lor împrăștiau frig. Lă cunoșteam, dar ce căuta aici?...

— Ne recunoști acum ?

Nu deosebeam dacă glasul ce auzeam era glasul vijeliei sau al conștiinței mele, dar în acest glas era un accent poruncitor, ce mă subjugă.

— Care va să zică, ne-ai văzut cine suntem ? continuă glasul ; și ceilalți de asemenea, sunt eroii povestirilor tale : copii, femei, bărbați, pe cari i-au făcut să sufere pentru plăcerea celor ce te ceteșc.

Bagă de seamă, privește, au să treacă toți prin fața ta și ai să-ți poți da socoteala cât de numerose și vrednice de plâns sunt aceste plășmuiri ale minței tale.

Indată, umbrele începură să treacă și cele dintâi fură un băiețăș și o fetiță semănând cu două flori mari de zăpadă împrăștiind o lumină ca a lunei.

— Iată, deocamdată, doi copii, pe cari ia-i făcut să moară sub fereastră unei case înláuntru căreia strălucea copacul de Crăciun. Ti-amintești, ei priveau copacul tremurând de dorință și înmărmuriră acolo, înghețați, ne mai putându-se mișca.

Micuții mei eroi trecură în tăcere prin față-mi și periră ca niște aburi în lumina albastră. În locul lor se ivi o femee vlăguită, cu față veștedă.

— Aceasta e mama așteptată cu neliniște, care, tot în seara de Crăciun, se grăbea să ajungă în sat, ca să aducă copiilor săi daruri săracăcioase căpătate de pe departe și căre peri pe drum.

Priveam umbra cu groază și milă.

Și cortegiul trecea mereu ! Glasul neînduplecă striga numele eroilor din operele mele triste. Și acești eroi — fantome, pluteau în fața mea, vestimentele lor albe ondulau : tremuram de frigul ce răspândea aceste umbre înfiorătoare și tăcute. Mișcările lor încete și durerea nespusă a privirilor lor perdute mă sdrobeau... La urma urmei, ce vreau dela mine ? Ce înțeles aveau aceste năluciri ?

Cel din urmă, bătrânul cel orb, cu sfrențe de zăpadă bătoase, ajunse încet înaintea mea, mă pironi cu ochii săi fără strălucire, deschiși peste măsură. Barba-i scântea de promoracă și turțuri de ghiată și spânzurau la gură. Bătrâna zâmbea cu un surâs fericit de copil, dar surâsu-i era impetrat, înghețat în cutile nepăsătoare ale orajilor.

In sfârșit, vedeniile periră în aer, dar vijelia cântă mereu refrenul său melancolic și-mi stârnea în suflet un simțământ de revoltă.

Privisem toate aceste fantasmagorii, în tăcere, prin per-

deaua somnului; dar acum ceva răsărise în mine și vroeam să vorbesc. Umbrele se adunără iar într'un singur grup și formară ca un nor nedeslușit, în care zăream ochi de toate culorile, ochii personajelor mele ce mă priveau dure-roș. Din ce în ce îmi era mai neîndenână și mă simțeam rușinat sub aceste priviri nemîșcate și moarte.

Vijelia își înceță urletul și toate zgomotele se risipiră cu ea. Nu mai auzeam nici tic-tacul ceasornicului, nici urletul zăpezii, nici glasul ce-mi vorbise.

Tâcerea era desăvârșită și nălucirea stătea atârnată în aer și părea că așteaptă un semn misterios. Și eu, de asemenea, așteptam înfrigurat, din toate puterile ce-mi mai rămăsesese în sufletu-mi sleit.

Starea aceasta dură mult și nu puteam să-mi smulg privirile dela această nălucire, până ce în sfârșit strigai:

— D-zeule! Ce-i asta? Ce înțeles au toate aceste?

Atunci glasul domol și nepăsător, răsună din nou:

— Răspunde-ți singur la aceste întrebări. De ce ai scris toate lucrurile acestea? De ce, în loc să fi sătul de nenorocirile reale, de nefericirea pipăibilă și vizibilă a vieței, ai iscudit iorturi nouă și vorbești oamenilor despre ele silindu-te să zugrăvești plăsmuirile tale ingrozitoare ca și cum s-ar fi petrecut în adevăr? La ce crezi că ai să ajungi? Să zdrobești rămășițele de bărbătie ce au mai rămas în oameni? Să le tai orice nădejde într'o viață mai bună, arătându-le numai și numai răul? Ești poate vre-un dușman al luminei și al nădăjduirei și-ți faci o placere din a făuri intuneric și măhnire, ca astfel, neconțenit, să mărești dezamăgirea omenească? Sau urăști oamenii și vreau să distrugi în ei dorul de viață, arătându-le-o ca o suferință fără sfârșit? Care ţi-i ţință? Spune-o?

Eram consternat. Ciudate mușrări! Toți întrebui înțează acelaș procedeu, mai ales când e vorba de povestiri de Crăciun. Iei un sărmănat băieță sau o fetiță, potrivești să moară de frig, n'are aface unde, bunăoară la ferestrele unei case bogate în care strălucește copacul aprins. E un obicei, l'am urmat, iată totul! Mi se părea că am dreptate și mă pusei să tălmăcesc glasului înțelesul povestirilor mele de Crăciun.

— Ascultă, incepui, nu știu cine ești și nici nu țin s'o aflu. Mi-ai pus întrebări, ei bine! Am să-ți răspund și apoi cred că nu-mi veți mai tagădui dreptul de a dormi linistit restul nopței. Zugrăvind aceste mizerii, aceste agonii, nu mă gândesc decât să trezesc în alții simțăminte de milă, de umanitate; incerc să înduioșez inimile, vai! prea adesea fari și inchise.

O mișcare ciudată și îngrozitoare se născu printre umbre. Le priveam prostit, fără să înțeleg. Se vânzoleau într-o roată tăcută, ca și cum deodată, le-ar fi apucat o scuturătură de friguri. Se svârcoleau, ca și cum ar fi luptat împotriva unui vârtej ce ar fi fost gata să le înhaie, să le sfâsie. Și vijelia urla, suera, râdea, mugea, umbrele tremurau și ochii dor morți erau mereu morți, cu toate că conturile nedeslușite ale fețelor lor se zgârceau din pricina grozavelor strâmbături. Chiar și lumina fosforescentă și albăstrele se legăna sub înrâurirea acestui joc tăcut și neînțelus al umbrelor.

O sudoare rece îmi îneacă trupul și părul mi se sburli.

— Râd! se auzi glasul nepăsător.

— De ce? întrebai cu un glas abea auzit.

— De tine...

— Pentru ce?

— Din pricina naivităței cuvântărilor tale copilărești... Făurind nefericiri finchipuite, vreai ca inima oamenilor, pentru cari nefericirile adevărate sunt o priveliște prea obișnuită, să deștepti simțăminte bune? Gândește-te! De multă vreme se fac asemenea sforjări. Când mizerabila realitate nu înduioșează pe oameni și nu le jignește inima, cugetul acestor oameni se va lumina el de plăsmuirile tale?

Umbrele continuau să se strâmbe într'un râs mut, mi se părea că nu vor mai sfârși, că plin de groază le voi vedea până în clipa morței. Vijelia râde și ea tot așa batjocoritor; mă asurzea, glasul nepăsător vorbea, vorbea.....

Vrui să scap de această urmărire. Inchisei ochii plin de durere și mânie.

Și deodată, rostogolindu-mă din pat, căzui cu capul în jos într-o intunecoasă prăpastie, în care mă rostogoleam înădușit de repeziciunea căderei. Șuerături, urlete și râsul nerușinat al umbrelor mă urmăreau în căderea mea. Mi se părea că, prin intunerici, mă privesc fix.

In zori mă deșteptai cu o puternică durere de cap și cu o senzație de adâncă neliniște. Prima mișcare ce făcui fu să apuc filele în cari descresesem întâmplarea bâtrânlui orb și a sărmanei sale tovarăše. Le prefăcui în bucătele fără să le citesc. Le aruncai pe geam și bucelile de hârtie se imprăștiară în suflarea dimineței. Tot așa sburaseră mai adineauri la placul unei năluciri nocturne, vedeniile ce-mi primblaseră pe dinaintea ochilor mei, toate tristețele, toate suferințele, toate opăsările a căror nesfârșită poveste, voisem s'o însir.

Douăzeci și șase — și una

Eram douăzeci și șase de însi, douăzeci și șase de mașini omenești lucrând din zori și până'n noapte, într'o pivniță umedă: frământam aluat pentru prăjituri și covrigi.

Răsuflătoarele pivniței noastre dădeau într'un fel de groapă închisă de niște ziduri groase și mucigăite. Pe din afară răsuflătoarele aveau gratii de fer și razele soarelui străbăteau cu anevoie prin geamurile prăfuite cu făină. Ferestrele erau astfel întărite pentru ca să nu putem întinde o bucătică de pâine cersetorilor sau camarazilor fără lucru. Patronul care ne zicea „hoți” ne dădea la masă în loc de carne, drob stricat și putrezit.

Era grea viața între lespedele acestei pivnițe al cărei plafon plin de funingine și păienjiniș ne înăbușea. Urâtul ne omora între zidurile groase, pătate cu noroi și mucegai.

Treziți la ora 5 dimineața, la 6 fix ne și aflam înaintea mesei de lucru și faceam covrigei din aluatul pe care-l frământaseră camarazii noștri în timpul când noi dormeam. De dimineață până noaptea târziu, o parte din noi întindea într'una aluatul. Pentru a nu adormi ne legănam trupurile uscate dinaintea mesei, în vreme ce alții amestecu făină cu apă.

În căldarea unde trebuiau să fiarbă prăjiturile, apa, elocotind, cântă toată ziua mereu acelaș cântec trist și monoton, mereu toată ziua, lopătarul scutura cu îndărjire lopata aruncând în cupitor bucătile de cocă.

Intr'un colț al cupotorului ardeau lemnele de dimineață până'n seară; resfrângerea roșie a flacărei juca pe zidurile pivniței și părea că își bate joc de noi.

Cupotorul acesta enorm părea un balaur înfișorător răsărit din pământ; gura sa căscată era plină de flăcări și sufla o pară arzătoare, iar cu cele 2 guri negre, el contempla munca noastră neîntreruptă. Găurile acestea păreau ochii sticioși ai unui monstru fără milă care ne privea ne-

încetat cu aceeași privire aspră, îndurerat de a nu vedea mereu decât aceiași sclavi neputincioși incapabili de ceva omenesc — și ne fixa trimițându-ne înghețul disprețului său suprem.

La fel, în fiecare zi, întindeam cocă fabricând prăjiturile muiate în sudoarea noastră, în mijlocul unei călduri grele și năbușitoare, în praful de făină și în noroiul ce-l aduceam de afară. Uram grozav lucrul măinilor noastre și niciodată n'am fi pus gura pe ceeace eșea din măinile noastre. Mult mai dragă ne era pâinea noastră neagră decât prăjiturile blestemate.

In timpul ceasurilor lungi de muncă dinanitea mesei noastre — însirați câte 9 deoparte și de alta, mișcam automatic degetele atât de de prinse cu lucrul, încât mișările lor nu ne mai interesau.

Fiecare din noi cunoștea până și cele mai mici cute ale fetiei cămarazilor, atâtă ne priveam de mult, și neavând ce să ne spunem, nu vorbeam de loc, doar numai pentru a ne înjura... căci totdeauna ai prilejul să 'njuri un om, și mai ales un camarad. Dar și aceasta ni se întâmplă foarte rar.

Câte odată începeam a cânta: fără a și întrerupe lucrul, unul din noi scotea un șftat, o suflare grea de apoi, începând pe nesimțite începea să cânte o fânguire dure-roasă, o melodie duioasă și dulce... ceilalți ascultau tăcuți cântecul trist. Sub plătonul greu al pivniței noastre, cântecul acesta tremura și se sbătează cum tremură și se zbate într-o noapte umedă de toamnă flacăra mică a unui cămin pierdut în stepă sub cerul cenușiu și greu ca plumbul. Un tovarăș își unește atunci glasul său cu al celuia care cântă și iată că acum răsună două voci plutind bland și melan-colic în atmosfera grea a strămtei noastre pivnițe. Alte voci se mai adaogă încă și cântecul slab se întărește, crește, se umflă ca un talaz și astfel, puternic și răsunător, el cată să împingă, să sfarme pereții grei ai închisoarei...

Toți douăzeci și sease cântă. Vocile lor puternice și armonioase umplu pivnița; cântarea înăbușă în strâmtarea ei, palpită printre pietrele zidirei, gême, se fângue, trezește în inimi dureri ascunse, deschide râni vechi și revarsă jaleamară. Cei care cântă, oftează prelung, adânc. De odată unul se oprește, face, ascultă pe ceilalți cu uimire apoi vocea sa din nou îngroașă unda sonoră. Un altul închide ochii... suspină încet... poate că închisuirea sa a făcut din acel cântec o cale nesfârșită, un drum plin de soare pe care el pășește, pășește...

Flacăra pierdută în stepă luminează neîncetă, lopătarul își mișcă lopata cu un sgomot monoton, apa cântă în căldare și pe zid, — ca și adineoari — se mișcă râsul tăcut și batjocoritor al flacărilor în râsfrângeri luminoase.

Iar noi, cântăm suferința noastră, dorul nostru după soare și durerea de a fi robi. Astfel era traiul celor douăzeci și sase în pivnița unei clădiri mari și viața ne părea grea, atât de grea, ca și când cele trei etagii ale casei ar fi apăsat pe umerii noștri.

Pe lângă călăce ne mai rămase încă ceva bun și prețios care înlăcuia soarele; etajul al doilea era ocupat de un atelier de broderie unde, afară de lucrătoare, se afla o servitoare, o fetiță de 16 ani, Tania. În toate diminetile ea își rezemă de geamul ușei noastre față-i mică și roză cu ochii vii și albaștri și ne zicea cu voce dulce:

— Robi mititei, dați-mi covrigei!

Ne întorceam cu totii spre glasul acesta iubit și contemplam fericiti față ei de fecioară nevinovată. Pentru noi nu existau priveliști mai plăcute ca nasul ei turtit de geam, râsul ei zglobiu și dințișorii ei albi și mărunți.

Săream pe întrecute să-i deschidem mai repede ușa, Tania intra, vioae, zâmbitoare și întinzând șorțul, aștepta zâmbind mereu.

Pragul ușei fiind înălțat pe câteva trepte, rămânea pe prag, deasupra noastră și noi o contemplam înălțând privilegiile spre ea. O salutam și-i vorbeam în cuvinte alese, păstrate numai pentru dânsa.

Vocea ni se muia în față ei, glumele noastre devineau mai cuviincioase; eram mai respectuoși.

Lopătarul scotea din cupor o lopată cu covrigei, cei mai prăjiști, cei mai frumoși și ii arunca în șorțul întins.

— Ia seamă să nu dea patronul peste tine, adăogam noi întotdeauna. Vioae și sburdalnică râdea mereu și ne striga:

— Să ne vedem, robi mititei! Si dispărea ca un șoricel. Atât.

Noi însă vorbeam de ea multă vreme după ce fugise, a doua zi vorbeam tot de ea și repetam cele zise de noi în ajun, de oarece toate — și ea și noi și tot ce ne înconjurau la fel ca în ajun. Ce chin îngrozitor să trăești într'un loc unde nimic nu se schimbă în jurul tău!

Vorbeam mereu de femei și vorbeam atât de urât, atât de necuviincios, că de multe ori roșeam noi însine. Poate că nici n'am fi putut vorbi altfel de femeile pe care le cunoșteam, dar pe Tania nici odată n'am vorbit-o de rău.

Nici odată n'ar fi îndrăznit vre-unul din noi să-i spună vreo glumă proasă. Poate și din pricina că nu stătea mult printre noi; asemenea unei stele ce cade jos din înălțimi, ea s'bura dinaintea noastră și dispărea.

Dar mai de grabă din cauză că era subțirică și drăguță căci frumusețea trezește respectul chiar la oamenii cei mai decăzuți.

Munca noastră grea ne preschimbă în brute stupidе, totuși mai rămăsesese ceva omenesc în noi și de aceea aveam nevoie de a adora ceva. Pentru noi, Tania era ceva dumnezeesc. Numai ea ne arăta bunăvoiță nouă, robilor din pivniță, deși casa adăpostea și alți mulți locatari. Ne închipuiau că Tania era a noastră, că viața ei depinde de cōvrigii noștri și socoteam ca o datorie sfântă de a-i oferi zilnic covrigei cei mai frumoși. Era un prinos adus în fiecare zi divinităței noastre, și în fiecare zi o iubeam mai mult.

Intotdeauna însوțeam covrigeii cu câte un sfat: să se imbrace bine, să urce încet scările, să nu care prea multe lemne. Ea râdea și nișiodată nu ne asculta. Nu ne supăram pe dânsa, ne mulțumeam că știe că o iubim și-i purtăm de grije. Ne cerea adesea mici servicii ca să-i deschidem ușa beciului, sau să-i despicăm lemne; noi ne supuneam bucurosi, mândri de a o putea ajuta și adăogam și alte servicii pe cari nu ni le cerea. Într'o zi, unul din noi o rugă să-i cărpească singura cămașă ce o avea. Dar ea răspunse zâmbind cu dispreț: — Știi că ești glumeț? L'am dojenit espru pe obraznicul care a îndrăznit asemenea lucru și de atunci nimeni nu i-a mai cerut nici cel mai mic lucru. O iubeam. Cuvântul acesta lămurește îndeajuns.

Omul are trebuință de a iubi pe cineva chiar dacă uneori prin dragostea sa el micșorează ori înjosește ființa iubită; dragostea lui poate să turbure viața celuilalt când acest amor e fără respect. Uneori spunea căte unul din cei douăzeci și sase:

— Pentru ce o răsfățam noi atât pe fetița asta? Nu găsiți că ne pierdem prea multă vreme cu ea?

Dar repede îl întrerupeam cu o înjurătură pe tovarășul nostru care cutezase astfel de vorbe. Aveam nevoie de a iubi pe cineva. Acea ființă am găsit-o și o iubeam toți douăzeci și sase — și trebuia să fie sfântă pentru fiecare din noi. Aceia care nu împărtășea acest sentiment, devinea dușmanul nostru. Iubeam o ființă care nu era poate de săvârșirea leală, dar eram douăzeci și sase.

In afară de cofetărie, stăpânul nostru mai avea și o brutărie în acelaș corp de case. Brutăria nu era despărțită de pivnița noastră decât de un zid, dar brutarii în număr de patru nu prea veneau la noi, se țineau mândri, căci socoteau munca lor mai nobilă ca a noastră. Nu intrau nici odată în pivnița noastră și când ne întâlneau în curte, ne priveau cu dispreț. Noi, nici atâta nu îndrăzneam să ne ducem pe la dânsii; patronul ne oprișe aceasta, de teamă să nu sterpelim niscaiva cornuri cu lapte.

Uram de moarte pe brutari și aceasta numai din gelozie.

Munca lor era mai ușoară ca a noastră, aveau leafă mare și hrană mai bună, atelierul lor mult mai încăpător și mai luminat ca pivnița noastră — de aceea și erau mai sănătoși. Fetele noastre erau galbene și supte, trei dintre noi erau râioși, alții aveau reumatism, mai toți eram prăpădiți, putreziți.

In zilele de sărbătoare brutarii purtau străi frumoase și ghete ce scărțăiau; doi dintre dânsii aveau armonice și toți se duceau Duminica la grădină. Noi, ceștilalți eram îmbrăcați în zdrențe și opinci, poliția nu ne dădea voe să intrăm în parcuri... cum puteau dar să ne fie dragi brutarii?

Intr'o zi aflăm că patronul dădu afară pe șeful brutărilor fiindcă era bețiv și că un alt șef venise, un Tânăr abia eșit din armată care purta jiletă de mătase și ceasornic cu lanț de aur. Din curiozitatea de a vedea pe acest filfison, ne făceam mereu treabă prin curte, doar îl vom putea întâlni. Dar într'o zi veni el singur la noi. Zâmbind, el deschise ușa cu piciorul și lăsând-o căscată, se opri în prag urându-ne bună dimineață.

Un curent de aer rece condensă la picioarele Tânărului un val de aburi creți și deși; el rămase în vârful scării și ne privea de sus în jos.

Sub mustața-i blondă, ușor ridicată în sus, se vedea un șir de dinți mari și galbeni. Avea o jiletă vrednică de admirat; era albastră cu broderie de flori strălucitoare și nasturi roșii... se vedea și un lanț de aur...

Soldatul era un Tânăr voinic, cu obrajii rumeni și ochii săi limpezi, mari, ne fixau binevoitor... purta pe cap o bonetă albă și strâmtă, șorțul strălucea de albeță.

Pavel îl rugă respectuos să închidă ușa, ceeace făcu, dar fără a se grăbi. Înăuntru, se așeză pe un sac cu făină și ne întrebă cum e patronul. Ii răspunserăm toți de odată, întrecându-ne în laude:

— E un hot, strigăra unii, un asasin, strigăra ceilalți,

un pungaș, un mizerabil! Soldatul își necăcea un vârf de mustață, ne asculta și ne privea cu ochii linipezi și blânzi.

— Sunt multe fete pe aici! zise el de odată.

La aceste vorbe, unii dintre noi zâmbiră respectuoși, alții se făcură roșii; unul observă că sunt 9 fete.

— Și profități? întrebă musafirul elipind răutăcios din ochi.

Zâmbiră sficioși. Ar fi dorit unii să se arate grozavi față de soldat, dar eram mulți și nimeni nu îndrăznea să spună o astfel de minciună. Nu ne pricepeam de loc în materia asta. Unul șopti încet:

— Nu sunt pentru noi!

— Înțeleg! exclamă soldatul cu obrăznicie, privindu-ne cu atenție... vă lipsește însășirea... da, femeilor le plac băieți leventi, frumos îmbrăcați... le place puterea, da, le place un braț puternic și vânjos ca al meu... Și scoțând mâinile din buzunar, soldatul își sufleca mâneca până la cot, arătându-ne brațul său muscular, alb, acoperite cu firicele blonde și strălucitoare.

Picioarul, pieptul, toate trebuie să fie tari, puternice... astăzi le place! Și le mai place și o haină frumoasă! Pe mine toate fetele mă îndrăgesc... nu alerg după ele, nu le rog, îmi sar toate de gât.

Așezat pe sacul de făină el ne explică puterea cea mare ce o are asupra femeilor și cât de îndrăsnet se poartă cu ele. Apoi plecă. Ușa se închise în urma lui scărțând și mai lă vreme rămaserăm fără a putea vorbi, gândindu-ne la soldat și la aventurile sale. Ne fermecase pe toți. În urmă incepurăm cu toții a vorbi despre el. Il găseam bun băiat, simplu și amabil. Venea în pivnița noastră și ne vorbea binevoitor, prietenestă, nu ca alții...

Vorbeam adesea ori de dânsul și de succesele sale pe lângă lucrătoarele care nici nu se uitau la noi, ceilalți...

Pavel exclamă de odată, foarte îngrijat:

— Mă tem că soldatul acesta să nu seducă pe Tania noastră!

Noi nici nu gândeam până atunci la Tania.

Părea că nobilul și frumosul soldat nici n' o băga în seamă.

Exclamarea lui Pavel stârnii o discuție zgomotoasă: unii susțineau că Tania nu va ceda nici odată soldatului, ceilalți că era prea slabă ca să nu cadă — alții în sfârșit spuneau că dacă soldatul se va atinge de Tania, îi vor sfârâma coastele; eu toții eram de acord să-i supraveghiem și să ferim pe Tania ca să nu pătească ceva și cearta încetă.

Trecu o lună. Soldatul își văzu de lueru. Curta lucrătoarele, ne vizita adesea, dar nu mai vorbea de isprăvile sale.

Tania nu lipsea nici o dimineață de a ne vizita și a ne cere covrigiei: veselă, zâmbitoare și dulce ca de obicei.

Aduceam yorba căte odată de soldat, dar Tania își bătea joc de el, numindu-l „vițel cu ochii mari“; lucrul acesta ne liniști. Față de mofturile și ochii dulci ce făceau lucrătoarele când il vedea pe soldat, liniștea și răcelea Taniei ne umplură de mândrie și stîmă pentru noi însine. Pe Tania o iubeam din zi în zi mai mult și o primeam cu o bunăvință mereu crescândă.

Într-o zi veni soldatul să ne vadă. Era bine dispus și râdea. Îl întrebăm de pricina veseliei.

— Inchipuiți-vă, că Lidka și Grușka, două brodeuse, s-au bătut astăzi pentru mine. Vă prăpădeai de râs... Păcat că nu le-ați văzut... Se trăgeau de păr, Grușka, care era deasupra sgâriase foată față celeilalte.

Nu înțeleg de ce femeile n'au invățat încă să se bată mai cuviincios, fără a se sgâria...

Râdea și era vesel, foarte vesel.

Noi făceam și nu pricepeam pentru ce nu-l puteam suferi în ziua aceia.

— Da, am noroc la femei! E de necrezut!

N'am decât un singur semn să fac, totul s'a făcut! De necrezut!

Își întinse picioarele cari pocniră la genunchi lovindu-le apoi cu mâinile sale pline cu peri strălucitori. Ne privea și față lui exprima bunătate și mirare, ca și cum nici el nu-și putea explica pricina pentru care il iubesc atâtă fetele.

Pavel învârti cu sgomot lopata în cuptor. De odată el strigă cu o voce batjocoroitoare:

— Un voinic ca tine nu doboară copăcei, el se măsoară cu stejarii...

— Poftim? mie mi te-ai adresat? întrebă soldatul.

— Da, chiar tie!

— Ce vreai să spui cu asta?

— Nimic. Atât.

— Nu! Așteaptă! Ce ai vrut să spui? De care ștejar vorbești?

Fără a răspunde, Pavel își căută de lucru. Așeză covrigiei în cuptor și scoase alții cari erau copii pentru a-i arunca la pământ de unde un bățel ii culegea și ii însira pe sfiori.

Pavel părea că nu se mai gândește nici la soldat, nici

la cele ce i-a spus. Dar o neliniște ciudată îl cuprinse de odată pe soldat. Se scula repede și păși spre cuptor, fără să-i pese de coada lopeței care spinteca aerul cu mișcări brusce și era cât pe aci să-l lovească în piept.

— Nu, spune-mi cine-i? Mă insultă! Nu cunosc nici una care ar putea să mi se împotrivească! Ai vrut numai să mă insultă!

Soldatul părea foarte jignit și supărat.

Și într'adevăr, era foarte măhnit; era mândru de puterea lui seducătoare, era singurul lucru care dădea înțeles viaței sale. Pentru anumiți oameni, nimic nu e mai necesar și mai demn de respect ca un defect, o slăbiciune oarecare a sufletului sau a corpului lor. Ei se slujesc în toată viața de aceasta, mereu preocupați, gândindu-se mereu la patimă lor; afară de dânsa ei n'au nimic altceva.

Luați-le această pată morală sau fizică și sunt nenorociți; de oarece nu mai au nici un scop în viață.

Viața e căte odată atât de dureroasă, că omul e silnit să-si iubească o patimă oarecare și se străduește ca s'o mulțumească cât mai mult.

Soldatul pierdu răbdarea; apropiindu-se de Pavel și strigă:

— Nu, spune-mi cine?

— Vreai să știi? îi strigă lopătarul privindu-l drept în față.

— Da.

— Cunoști pe Tania?

— Ei și?

— Ei bine, încearcă!

— Eu?

— Tu!

— Cu ea? nimic mai lesne?

— Vom vedea!

— Cer o lună.

— Lăudărosule!

— Două săptămâni... și vei vedea ce pot eu.

Tania?.. Dar... nimic mai lesne!

— Bine! Acum du-te, mă plătișești.

— Două săptămâni și vei vedea... necredinciosule!

— Du-te!

— Două săptămâni... vei vedea ce pot eu.

Infuriat de odată, Pavel amenință pe soldat cu lopata. Soldatul mirat de aceasta se dete îndărăt și privindu-ne pe toți esii mormăind cu răutate: bine!

Cât timp ținu dispută, noi nu spuneam nimic, dar eu...
ești soldatul începurăm cu toții a vorbi.

— N'ai făcut bine! — îl dojeni pe Pavel unul.

— Caută-ți de lucru acolo și nu te amesteca, ii răspunse Pavel aspru.

Soldatul era iritat și presimțeam că Tania era în primăjdie.

Lucerul acesta ne făcea curioși și ardeam de nerăbdare să vedem ce se va întâmpla: va fi ea în stare să reziste soldatului?

Și cu toții proclamam increzători: Da, Tania va birui! Nu o va atinge! Nu o va avea!

Cea mai mare dorință a noastră era să încercăm iatăcivinității noastre, eram convinși că Tania noastră e de nebîruit. Ne părea rău chiar că nu l-am provocat îndeajuns pe soldat, ne temeam că și va uita rămășagul și regretam de a nu fi insultat mai mult vanitatea sa. Din ziua ceeașa noi trăirăm într-o ciudată încordare nervoasă. Discutam zile întregi, ne închipuiam că avem să ducem o luptă grea, că insuși diavolul e adversarul nostru, o luptă, în care Tania era în joc.

Când Pavel ne spuse într'o zi că soldatul să a pus pe lucru și a început atacul contra Taniei, cu toții am fost cuprinși de o emoție puternică, dureroasă și dulce totodată. Existența noastră căpătase din ziua aceea atâtă interes, că nici nu băgasem de seamă că patronul ne adăugase câte 10 kilograme de făină pe zi la porția de lucru a fiecărui. Nu mai simțeam oboseala muncei și toată ziua aveam pe buze numele Taniei.

In toate dimineațile o așteptam nerăbdători. Uneori nu se părea că e cu totul schimbător; ne așteptam ca să o vedem într'o zi cu totul altfel, dar atunci ea nu vai mai fi Tanie de mai înainte, ci o Tanie hulită de noi.

Ea nu știa nimic din cele ce ne sbuciumau pe noi.

N' o întrebam nici odată nimic, ne purtam cu ea totașa de bine și de bland ca și mai înainte; ceva ascuns, de neînțeles, schimbă de odată raporturile ce aveam cu dânsa era curiozitatea crudă și rece ca oțelul.

— Camarați, astăzi e termenul! ne vesti Pavel, începându-și lucrul.

O știam cu toții, totuși amintirea acestui fapt ne face să tresărим.

— S'o observăm bine! trebuie să vie acuși — zise unul...

— 50 —

dar de unde putem noi săti adevărul! adăogă el cu părere de rău.

O nouă și sgomotoasă discuție se ivi întră noi.

Așa dar, vom cunoaște astăzi cât de castă și neprihănită era aceia căreia îi dădusem tot ce era mai bun din sufletele noastre.

Și fără de veste în dimineață aceea am văzut cât suntem de cufezători și cum ne poate nimici această încercare. Știam că soldatul nu-si pierde vremea în zadar, dar nimeni nu căuta să afle sentimentele Taniei și în fiecare dimineață venea regulat să-și ia covrigelii. În dimineață ceia veni mai de vreme ca ori când și ne zise:

— Robi mititei, am venit!

Ne grăbirăm a-i deschide și când intră, cu toții rămaserăm nemîșcați, fără a putea scoate vreun cuvânt.

O priveam cu atenție fără săi ce să-i spunem, fără a îndrăzni să intrebă ceva, tăcuți, întunecați, făcând cerc în jurul ei. Ea părea foarte mirată de neobicinuita noastră primire apoi de odată păli, se turbură, mișcă din picioare bătând pământul pe loc și sfârși prin a ne întreba îngrijită:

— Ce aveți astăzi?

— Dar tu! răspunse mohorit Pavel, privind-o mereu.

Ce? Ce este?

— Eu?

— Nimic!

— Ei bine, unde-s covrigelii, repede covrigelii!

Nu era nici odată aşa grăbită.

— Ești tare grăbită! strigă lopătarul fără a face o mișcare fixând-o mereu.

La aceste vorbe, ea se întoarse repede și fugi.

Pavel apucă lopata și cu față înspre cupitor mormăi:

— S'a sfârșit! Infam soldat! Ticălosule! Canalie!

Impinși ca o turmă de oi, ceilalți se îndreptără spre masa de lucru, se aşezără tăcuți și începură a lucra.

Unul din noi îndrăzni:

— Dar, poate...

— Aș! Ce-mi tot cântă! îl întrerupse necăjit Pavel.

Noi îl știam de cel mai deștept dintre noi și cunoșcuserăm din vorbele lui că soldatul căștigase rămășagul. Eram triste și neliniștiți.

Pe la prânz veni soldatul — elegant, frumos, ca în totdeauna; ne privea întă în ochi, privirea lui ne încurca.

— Ei, deștepților, vreți o dovadă de vitejie soldătească?

ne întrebă el cu un surâs orgolios... Ești în corridor și uită-ți-vă prin găuri... Ați înțeles?

Ne-am supus și plecați unii peste alții, ne sprijinirăm frunțile de scândurile corridorului privind printre crăpături cele ce se petreceau în curte. N'am așteptat mult. Tania a-pără îndată și era foarte turburată. Sări peste o băltoacă de apă cu zăpadă și dispără dindărâtul ușei dela beciu.

Soldatul o urmă îndată, pășind încet, fără grabă... Șuera cu mâinile în buzunar și mustața fluturândă.

Ploua, picăturile încrețeau apă din băltoace. Era o zi umedă și tristă. Acoperișurile aveau încă zăpadă, dar pete de noroi negricios murdăreau de acum pământul. Ploaia picura domol ca un murmur tângitor. Noi tremuram într-o dureroasă așteptare.

Vecinic zâmbitor și mulțumit, soldatul ești întâi, pășind încet, fără grabă, cu mâinile în buzunar, cu mustața fluturândă. Tania îl urmă, cu ochii strălucitori de fericire, cu pasul șovăitor și încântată, părea că umblă ca într'un vis.

Această priveliște ne umplu de mânie. Cu o singură mișcare ne repezirăm toți în curte și cu o furie turbată începurăm cu toții a urla și a fluera.

Tania când ne văzu, începu să tremure și rămase ca împietrită, cu picioarele însipite în noroi. Apoi, inconjurând-o, o injurărăm fără milă, în chipul cel mai trivial.

Inconjurând-o din toate părțile, siguri că nu ne vă scăpa, ne pregăteam să-i facem o mare rușine și să ne batem joc de dansa. Nu știu cum de n'am bătut-o. Ea stătea nemișcată în mijlocul nostru și se uita speriată în toate părțile; fiecare din noi o batjocorea și-i aruncam noroiul și veninul înjurăturilor noastre.

Fața-i era palidă, ochii ei atât de fericiti adineaori, privneau rătăciți, plini de spaimă. Răsufla greu și buzele ii tremurau.

Injurăturile noastre ne răsbunau pe aceia care ne fusese tot ce era mai bun în noi și oricât de puțin era aceași pentru fiecare — pentru toți însă, era mult, foarte mult, căci noi eram douăzeci și șase, iar dansa numai una, de aceea nicio durere, oricât de mare, n'ar fi fost în stare să o facă să ispășească greul ei păcat. O insultam cât puteam. Râdeană, urlam, săracim, și ea, mută, tremurând din tot corpul, ne rîvea speriată, cu ochii rătăciți.

Alți oameni din curte se uniră cu noi; unul de-al noștri o apucă pe Tania de mâneca hainei...

Dă odată, privirea ei scânteia, ridică mâinile până la

cap pentru a'și așeza părul și privindu-ne în față ne zise cu voce lămpede și liniștită :

— Sunteți niște mizerabili și nenorociți ! Apoi păși drept asupra noastră, ca și când n'am fi existat și nu i-am fi opriit drumul ; intr'adevăr cu toții ne dădurăm într'o parte.

Eșind din cercul nostru, fără a ne privi măcar, mândru și disprețuitoare ne aruncă cuvintele :

— Sunteți niște păcăloși... canalii !

Și se depărta, dreaptă, frumoasă și mândră, lăsându-ne în mijlocul curței, în noroi, sub ploaie, sub cerul trist și mohorât.

Ne întoarserăm tăcuți în pivnița noastră. Ca și mai înainte, soarele nu pătrunse nici odată prin ferestrele pivniței noastre și Tania nu mai reveni.

Criza morală

Viața se desvoltă și societatea modernă simte cum pământul îi luncă de sub picioare. Toată psihologia să o mărturisește aceasta și mai cu seamă teroarea generală de ziua de mâine.

Azi, omul are sufletul gol și așteaptă cu emoție ca mâine să apară vre-o forță necunosculă și dușmanoasă care să se ridice în suflet și, asemenea unui sfinx, să reclame în mod porunciter o soluție grabnică a problemei sociale. Preșimtind această vizită de neînlăturat, care-i anunță moartea sa fatală, burghezul caută un refugiu și vrea să-și umple golarile conștiinței sale, căci el tremură la ideia de a perde buna stare și linistea cu care e obicinuit, cu toate că această liniște e mai mult închipuită decât reală.

Refugiu favorit al burgheziei la strămoare, este bine cunoscut: Dumnezeu, metafizica și cinismul.

Dar Dumnezeu nu există decât pentru acel ce știe să și-l creeze în sufletul său, prin puterea credinței și să-i dea viață prin căldura sa. Or, în sufletul meschin al omului modern, orice căldură fiind stinsă, nu numai Dumnezeu, ci chiar și un idol ar sta prost acolo.

Metafizica este un lucru excelent după victorie, dar înaintea luptei trebuie o știință precisă. Or, metafizica nu-i aşa ceva și nu știe să calmeze inimi ce se clatină de presimțirea înfrângerei.

Când un om vrea să învețe, el studiază. Când vrea să se sustragă necazurilor vieței, el imaginează.

Or, aspră noastră epocă nu lasă imaginației timp ca să-și ieie sborul său și încercările făcute de burghezie pentru a se refugia în nouii metafizici, sunt sorțite să cadă în mod vrednic de milă.

In fine, metafizica mai este una din formele geniului creator al spiritului omenesc. Ca atare, ea cere inspirație

și putere, care ar veni fie de la iubire, fie de la ură. Burgheria însă, nu iubește nimic și e prea fără de vlagă ca să urască.

Ar fi greu de negat aceasta, căci prin intermediul poetilor și al scriitorilor săi ea a recunoscut de multe ori și recunoaște din ce în ce mai mult, că trece printre criză morală; e falimentul spiritului, sau mai exact: agonia spiritului.

* * *

Omul are darul de a înfrumuseța aproape tot ce vine de la el. Așa că odinioară știa să-și arate lumei cinismul sub forme frumoase și puternice. Dar cinismul zilelor noastre este cât se poate de urât și banal.

Irozii tremură pentru puterea lor. Înștiințați despre nașterea unei religii noi, ei se grăbesc să masacreze pe toți acei care cred în posibilitatea ridicării neamului omenesc, pe acest pământ pe care ei, Irozii, sunt obiciuți să-l consideră ca regatul veșnic al fărdelegilor lor.

Moartea înghită mii de victime. Si acei care mor astfel sunt oamenii cei mai folositori pentru rezolvarea problemelor vieței, căci aceștia sunt credincioșii. Despre aceste masacre nu se poate vorbi decât cu mânie sau cu desgust, ori, crezând în nemurirea speciei, ai curajul să taci. Aci nu încap plânsete și mila este ofensătoare, atâtă timp cât e nevoie de răzbunare.

Și de aceste crime nu este vinovată moartea, ci nebunia celor pe care frica i-a făcut furioși.

Dar dacă moartea apare la ora sa legitimă, dacă ea vine numai să ridice, din drumul vieței, corpușii vechi, uzate, și deja pe jumătate dărâmate — și se poate adresa altceva decât mulțumiri?

Poate uneori merită reproșuri pentru unele cazuri de neglijență. Astfel, mulți indivizi trăesc prea mult uifând că e înțelepțește să mori la vreme.

* * *

Literatura prin pana scriitorilor celor mai autorizați, este unanimă să mărturisească că, atunci când în scrisurile lor, burgherul, aspiră și la libertatea complectă și își descoperă „eul” său, apare în ochii societății moderne ca o dihanie murdară.

Este aici, desigur un fenomen inevitabil și independent de voința autorilor. Sforțările acestor din urmă sunt onorabile și clare: ei vor să dea imaginea pioasă a omului complect liberat de prejudecăți și tradiții, care-i strâng pe

burghezi într'un singur tot sau societate, făcută pentru a împedica desvoltarea individului. Ar voi să creeze un „tip pozitiv”, un erou care ar lua totul de la viață și nu i-ar da nimic în schimb.

In romane eroul demonstrează mai mult sau mai puțin spiritual dreptul său de a fi ceeace este, comite o serie de îsprăvi pentru a se libera de sub jugul ideilor și sentimentelor sociale, și dacă cei din jurul său nu-l sugrumană la vreme, sau dacă el singur nu se omoară, el apare numai de cât, către sfârșitul cărței, în fața cititorului burghez, ca un purcel abia născut. Ca un purcel, departe de a exagera.

Cititorul încruntă din sprinzeni. E nemulțumit. Acolo unde există un „al meu” trebuie să existe și un „eu” complet autonom. Dar cititorul vede că libertatea complectă a „eului” atrage sclavia tuturor celorlalte pronume: adevăr vechiu pe care fiecare acuță să-l uite!

Burghezul nu-l vede decât foarte des. Căci în practica vieței, în lupta aspiră de toate zilele pentru bunurile existenței, omul devine din ce în ce mai aspru și mai crud, din ce în ce mai puțin om.

Și totuși asemenea bestii feroce sunt necesare pentru apărarea sacro-sanctei și intangibilei proprietăți.

Burghezul este obicinuit să impartă lumea în două categorii: eroii de o parte și mulțimea de cealaltă. Dar mulțimea îi scapă și merge de îngroașă rândurile partidelor socialistice care amenință să măture de pe suprafața pământului meschinul „eu” burghezesc. Și atunci burghezul chiar în ajutor pe eroul. La chemarea sa, răspunde o ființă fără scrupule, avidă și dotată cu sufletul unui mistreț infuat, sau al unui guvernator militar rus.

Pentru acest monstru, chemat spre apărarea dreptului sacru al proprietății private, drepturile sacre ale persoanei omenești nu există. Mai mult, el are idei de cuceritor chiar față de însăși proprietatea privată.

De o parte, neimblânzita hidra roșie, de altă, un balaur de foc cu gura căscată și în mijloc, agitându-se percut, un copilandru cu mizerabilă sa proprietate!

Nu „eu”, ci „noi” este începutul liberării persoanei. Atât cât va exista „al meu”, „eul” nu se va putea smulge din puternica strânsoare a acestui monstru. Și va rămânea închis în această strânsoare până va fi căpătat de la popor destule forțe pentru a putea spune universului:

— Tu ești al meu!

Atunci abia omul se va simți că devine întruparea întregei bogății, întregei frumuseți a lumii, a întregei experiențe omenești și moralicește egal cu toți frații săi!

Individualitatea integrală nu va fi posibilă decât în ziua în care, eroii dispărui, nu va mai exista mulțime; când oamenii vor apărea legați unul de altul printr'un sentiment de respect mutual.

Acest sentiment va trebui să rezulte din amintirile mari opere comune pe care poporul îl va fi indeplinit în trecut în vederea regenerării sale. Acest sentiment va fi consolidat prin faptul comunității experienței la toți și prin solidaritatea aspirațiilor fiecărui și a tuturor.

Și, cu timpul, acest sentiment de respect al omului pentru om se va ridica la rangul unei religii. Căci religiunea omenirei va fi acea frumoasă și tragică istorie a faptelor sale mari și a suferințelor sale în cursul luptei sale interminabile și grandioase pentru Libertatea și cucerirea forțelor naturei.

LEI 5.

VERIFICAT
2017

VERIFIQAT
1987